

DET KONGELIGE BARNE-
OG FAMILIEDEPARTEMENT

Statsråden

Stortinget
Familie- og kulturkomiteen
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

21/1680-

29. april 2021

Dokument 8:208 S (2020-2021) Representantforslag om en langtidsplan for barn og unge - uttalelse

Vi viser til at Familie- og kulturkomiteen har oversendt Dokument 8: 208 S (2020 – 2021) Representantforslag om en langtidsplan for barn og unge til Barne- og familiedepartementet til uttalelse. Forslaget lyder:

Stortinget ber regjeringen legge frem en stortingsmelding om en langtidsplan for å styrke barn og unges viktigste kommunale og statlige tilbud og tjenester, inkludert, men ikke begrenset til, utdanning, barnevern, frivillighet, psykisk helse for barn og unge, fritidstilbud og tiltak mot vold og overgrep.

Forslaget berører flere departementer. Barne- og familiedepartementet har innhentet synspunkter fra Helse- og omsorgsdepartementet og Kunnskapsdepartementet, og jeg vil svare på vegne av departementene.

Jeg er enig i at koronakrisen med strenge smitteverntiltak har rammet barn og unge særlig hardt. Nedenfor vil jeg kommentere på de utfordringer som omtales særskilt i forslaget, før jeg kommenterer på selve forslaget om en stortingsmelding om en langtidplan for barn og unge.

Om vold og overgrep

Tilgjengelig kunnskap om vold i nære relasjoner under pandemien bygger i hovedsak på statistikk fra hjelpetjenester og politi. Disse tallene sier noe om hvor mange som har oppsøkt hjelp, mottatt en tjeneste eller fått en sak registrert/anmeldt, men speiler ikke nødvendigvis omfanget av problemet. Vold i nære relasjoner foregår ofte i det skjulte, og kan være vanskelig å si fra om og avdekke.

Omfangsstudier om vold og overgrep

En nasjonal representativ undersøkelse blant ungdom i alderen 13–16 år gjennomført av Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) viser at omkring 1 av 6 fortalte om minst en form for vold eller overgrep i løpet av de åtte ukene skolen var stengt våren 2020 (Hafstad & Augusti, 2020). 1 av 5 som oppga å ha opplevd psykisk eller fysisk vold, sa at de opplevde dette for første gang under nedstengingen. Når det gjelder nettovergrep, skjedde imidlertid dette for første gang under nedstengingen for nesten halvparten. Jenter var mye mer utsatt enn gutter. Ungdom i lavinntektsfamilier og der foreldrene hadde psykososiale vansker og ungdom med funksjonsnedsettelse var mer utsatt for vold og overgrep under skolenedstengingen, sammenliknet med ungdom uten slike belastninger. Undersøkelsen viser en kumulativ risiko for allerede voldsutsatte unge, samtidig som noen unge erfarte vold for første gang. Etter denne undersøkelsen har det kommet en ny smittebølge med delvis nedstengning, og vi vet foreløpig ikke virkningen av denne.

NTNU har på oppdrag fra Koronakommisjonen gjennomført en kunnskapsgjennomgang om konsekvenser av smitteverntiltakene for sårbare barn og unge. De konkluderer med at det basert på norske og internasjonale studier, ikke kan trekkes ensidige og solide konklusjoner om at omfanget av vold og overgrep har økt under pandemien (Skrove et al., 2021). Hovedtyngden av studiene viser imidlertid at situasjonen har forverret seg som følge av pandemien, på grunn av nedstenging, sosial isolasjon og karantene. Barn som ikke er i kontakt med hjelpeapparatet, eller ikke har fortalt om sine volds- og overgrepserfaringer til andre utenfor hjemmet, har en særlig utsatthet, men også barn som er kjent av hjelpetjenestene vil ha en forsterket utsatthet. Samtidig viser noen studier at et mindretall av barna fikk en forbedret situasjon.

Statistikk over anmeldte saker

Politets statistikk viser at tallet på anmeldte saker om mishandling i nære relasjoner (§§ 282 og 283) ble redusert med 2,2 pst. fra 2019 til 2020. Lovbrudd knyttet til trusler ble også redusert med 2,2 pst. i samme periode. Nedgangen i antallet anmeldelser kan både skyldes naturlig variasjon, at utsatte selv i mindre grad anmelder og at andre tjenester ikke avdekker og melder til politiet. Antallet anmeldelser i kategorien seksuallovbrudd mot barn under 16 år har økt med 4,8 pst. fra 2019 til 2020.

Om minoritetsrådgivere

IMDi minoritetsrådgivere har gitt råd og veiledning i totalt 723 saker i 2020. Tallet har gått opp 33 prosentpoeng siden 2019. Flertallet av sakene dreide seg om negativ sosial kontroll (69 %). Øvrige saker fordelte seg på trusler/vold (17 %), frykt for tvangsekteskap (5 %) og øvrige (9 %). Antallet henvendelser gikk ned i perioden da skolene var stengt, noe IMDi mener skyldes at det ikke var mulig å møtes fysisk og ha skjermede samtaler. Antallet henvendelser økte markant i siste halvår av 2020. IMDi viser til at flere henvendelser kom fra elever som opplevde at den negative sosiale kontrollen eskalerte under covid-19-pandemien. Økningen i antallet saker dreide seg i hovedsak om saker som gjelder jenter/kvinner. IMDi peker på at denne erfaringen viser hvor viktig det er at minoritetsrådgiverne er fysisk tilstede

på skolene for å kunne følge opp elever som utsettes for negativ sosial kontroll og æresrelatert vold.

Regjeringens arbeid mot vold og overgrep

Jeg er i likhet med forslagsstillerne bekymret for at nedstengningen og reduserte tjenestetilbud under pandemien kan ha bidratt til at vold og overgrep mot barn og unge i mindre grad har blitt avdekket. NKVTS vil på oppdrag fra Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet gjennomføre en ny omfangsstudie våren 2021, slik at vi får mer kunnskap om omfang av vold og overgrep mot unge under pandemien.

Arbeidet mot vold og overgrep mot barn er høyt prioritert av regjeringen. Vi er nå inne i siste året for opptrappingsplanen mot vold og overgrep. I budsjettet for 2021 har vi styrket innsatsen med 96 mill. kroner, slik at den samlede satsingen i planperioden nå er på om lag 1,1 milliard kroner. Arbeidet videreføres, og regjeringen tar sikte på å fremme en ny handlingsplan mot vold i nære relasjoner før sommeren. Denne vil også omfatte vold mot barn. I tillegg skal vi etter planen også fremme en strategi mot internettrelaterte overgrep før sommeren.

I budsjettet for 2021 går i tillegg 10 mill. kroner til å styrke minoritetsrådgiverordningen med ti nye stillinger. Totalt er budsjettet for ordningen 63 mill. kroner, med 59 minoritetsrådgivere på utvalgte ungdoms- og videregående skoler. Det er minoritetsrådgivere i alle fylkeskommuner. Regjeringen tar sikte på å fremme en ny handlingsplan mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold før sommeren.

Som statsministeren sa i sin redegjørelse 7. april, så vurderer Barne- og familiedepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet behovet for nye målrettede tiltak for å forebygge vold frem mot revidert nasjonalbudsjett.

Psykisk helse

Vi vet at mange barn og unge opplever økt ensomhet og tristhet og savner mer sosial kontakt med jevnaldrende under pandemien. For mange vil bekymringstankene og følelsen av ensomhet gå over når hverdagen blir mer som før. Men vi vet også at ensomhet kan føre til mer psykiske plager, særlig for allerede sårbare barn og unge. Dette er barn og unge med forhøyet risiko for å utvikle psykiske plager og lidelser. Jeg ser derfor alvorlig på at vi nå ser noe økning i unge som henvises til spesialisthelsetjenesten med mistanke om depresjon og spiseforstyrrelser.

Vi har tatt flere grep for å redusere de negative konsekvensene smitteverntiltakene har for barn og unges helse, blant annet har Regjeringen under pandemien gitt tydelige føringer for at tjenester og tilbud til barn og unge skal holdes åpne og være fysisk tilgjengelig så langt det er smittevernfarelig forsvarlig. Det er også bevilget om lag 2 mrd. kroner til ivaretagelse av sårbare grupper under pandemien, mye av dette har gått til å opprettholde tilbud og aktivitet til barn og unge, for eksempel har BUP nylig fått bevilget 100 mill. kroner for å styrke tilbudet sitt under pandemien. Dette kommer i tillegg til de langvarige satsingene vi har innenfor barn-

og ungeføltet, som Opptrappingsplan for barn og unges psykiske helse (2019-2024). I 2021 er det bevilget 170 mill. kroner til tiltak i planen. Regjeringen vil i de årlige budsjettforslagene vurdere innfasing og prioritering av enkelttiltak i planen.

Vi vil også vurdere om det er behov for å styrke innsatsen ytterligere under pandemien. En ekspertgruppe som regjeringen oppnevnte i mars, skal se på konsekvensene pandemien har hatt for folks psykiske helse og rusbruk. De skal foreslå konkrete tiltak for hvor innsatsen bør styrkes for å møte disse utfordringene. Rapporten skal leveres 30. april 2021. Vurderingen fra denne ekspertgruppen skal inngå som en del av regjeringens beslutningsgrunnlag for nye tiltak.

Denne regjeringen satser på barn og unge. Et sentralt mål for regjeringen er å styrke det helsefremmende og forebyggende arbeidet til barn, unge og deres familier. En av de aller viktigste tjenestene rettet mot denne målgruppen er helsestasjons- og skolehelsetjenesten. Regjeringen har i perioden 2014-2021 styrket helsestasjons- og skolehelsetjenesten betydelig, og i 2021 har vi bevilget over 1,3 mrd. kroner til tjenesten. Bevilgningen har blant annet resultert i en kraftig økning i antallet årsverk.

Krisepakker

I 2020 fremmet regjeringen flere krisepakker for å hjelpe sårbare grupper, og vi styrker innsatsen i 2021. Senest ved behandling av Prop. 79 S (2020 –2021) den 23. februar vedtok Stortinget tiltak for barn, unge og studenter som vil bidra til å forsterke innsatsen for sårbare grupper under koronapandemien. Dette omfatter blant annet 500 mill. kroner til kommunene til nye og utvidede sommerskoletilbud for elever i grunnskolen, for å bidra til å gi faglig, sosialt og kulturelt påfyll. 20 mill. kroner til sosiale lavterskeltilbud for studenter, 20 mill. kroner til utstyrssentraler og som nevnt allerede, 100 millioner til barne- og ungdomspsykiatrien.

I 2021 er det bevilget koronamidler til kommunesektoren på nær 16 milliarder kroner. I 2020 ble det bevilget om lag 18 milliarder kroner. Dette har gjort det mulig for kommunene å satse på gode barnehager, kunnskap i skolen og kvalitet i helse- og omsorgstjenestene også under pandemien.

Regjeringen vurderer inn mot revidert nasjonalbudsjett, behovet for ytterligere midler til tiltak for å redusere de langsiktige konsekvensene av pandemien for sårbare grupper.

En stortingsmelding om langtidsplan for barn og unge

Jeg støtter forslagstillernes bekymring for hvilke konsekvenser pandemien har fått for barn og unge både på kort og lang sikt. Regjeringen har derfor fortløpende vurdert hva som kan bidra til å gjøre situasjonen bedre for barn og unge, som videre har utløst tiltak i de ulike krisepakkene som er fremmet.

Vi har hele tiden jobbet planmessig og målrettet for å ivareta sårbare barn og unge under

pandemien. Dette arbeidet vil vi fortsette også inn i gjenåpningen av samfunnet og etter pandemien.

I gjenåpningen av samfunnet vil barn og unge prioriteres først, men selv med vaksiner og gjenåpning vet vi at en del barn, unge og familier kommer til å ha det utfordrende i lang tid framover. Vi er i gang med å vurdere nærmere langsiktige konsekvenser av pandemien og smitteverntiltakene for barn og unge, inkludert konsekvenser for relasjoner i familien, og vi vil se på behov for tiltak.

Det gjøres allerede en stor innsats for barn og unge gjennom en rekke stortingsmeldinger, handlingsplaner og strategier som dekker de feltene som tas opp i forslaget. Selv om pandemien kan ha bidratt til å forsterke utfordringsbildet, er disse planene/meldingene høyst aktuelle. I arbeidet med å følge opp disse, må vi lære av erfaringene fra pandemien og ta høyde for konsekvensene av pandemien. I tillegg til handlingsplanene som allerede er nevnt ovenfor kan jeg blant annet vise til følgende sentrale dokumenter:

- Opptappingsplan for barn og unges psykiske helse (2019-2024)
- Regjeringens samarbeidsstrategi for barn og ungdom i lavinntektsfamilier (2020-2023)
- Meld. St. 6 (2019–2020) *Tett på – tidlig innsats og inkluderende fellesskap i barnehage, skole og SFO*
- Meld. St. 18 (2020–2021) *Oppleve, skape, dele. Kunst og kultur for, med og av barn og unge*
- Meld. St. 21 (2020–2021) *Fullføringsreformen – med åpne dører til verden og fremtiden*
- Regjeringens integreringsstrategi (2019-2022)
- En melding til Stortinget om forebygging av utenforskap og inkludering av flere i arbeids- og samfunnsliv er under arbeid.

Nærmere om behovet for langtidsplan

Kommunene har ansvaret for mange av tjenestene for barn og unge, herunder barnehage, grunnskole, barnevern, helsestasjon og skolehelsetjeneste. Kommunene er best egnet til å prioritere ressurser og tiltak der nytten og behovet er størst. Kommunene finansieres blant annet gjennom skatteinntekter og overføringer fra staten. Det er et mål at overføringene fra staten skal være forutsigbare fra år til år slik at kommunene kan planlegge langsiktig. For å gi kommunene forutsigbarhet i sine budsjettplaner, signaliseres det i kommuneproposisjonen i mai året før budsjettåret, hvor stor inntektsvekst kommunene kan vente å få i året som kommer. Denne regjeringen har i de årlige budsjettproposisjonene til Stortinget foreslått å øke rammeoverføringene til kommunene slik at kommunene har større handlingsrom til å prioritere viktige tiltak, herunder tiltak for barn og unge. Som grunnlag for regjeringens vurderinger av de årlige kommuneoppleggene inngår bl.a. anslag på merkostnader ved å opprettholde tjenestetilbudet ved en gitt utvikling i befolkningssammensetningen. Tilsvarende gjøres demografianslag for tilbudet som gis av de regionale helseforetakene.

For flere av de store velferdsområdene av betydning for barn og unge, eksisterer det dermed mekanismer for å hensynta endringer i bevilgningsbehov knyttet til tjenestetilbud til disse gruppene. Selv om behovene skulle være store, vil det derfor ikke være samme behov for langtidsplaner på disse områdene som det f.eks. kan være innenfor investeringstunge sektorer som forsvar og samferdsel som håndterer store investeringer hvor utgiftene løper over flere budsjettår.

Jeg understreker videre at departementene og de statlige virksomhetene planlegger for flere år selv om statsbudsjettene er ettårige. I de årlige budsjettproposisjonene omtales langsiktige mål og hvordan det arbeides for å nå disse. Direktoratene arbeider dessuten kontinuerlig for å utvikle tjenestene gjennom sin rolle som fagdirektorater. Langsiktige utviklingsplaner inngår naturlig i et slikt arbeid.

For å avgjøre hvilke langsiktige tiltak som er nødvendig vil det være viktig å få mer kunnskap om konsekvensene av den pågående pandemien. Som nevnt over har vi satt i gang flere arbeid for å se på dette. Det er imidlertid svært tidlig å trekke konklusjoner om hvilke langsiktige konsekvenser pandemien og de innførte smitteverntiltakene har for sårbare barn og unge. Regjeringen vil følge utviklingen tett fremover, og sette inn tiltak slik at de langsiktige konsekvensene blir så små som mulig. Regjeringen jobber målrettet og planmessig med tiltak for barn og unge, og vil vurdere behov for ytterligere tiltak basert på kunnskapen vi har og vil få om de langsiktige konsekvensene av koronapandemien. I lys av dette mener jeg det er lite hensiktsmessig å utarbeide en langtidsplan for barn og unge etter modell av NTP eller langtidsplanen for forsvaret.

Med hilsen

Kjell Ingolf Ropstad